

Jubileusz Svatavy Machovej

Doc. PhDr. Svatava Machová, CSc., znana czeska bohemistka, urodziła się 19 sierpnia 1939 roku w Sokolnicach pod Brnem. W latach 1956–1961 odbyła dwukierunkowe studia filologiczne w Wyższej Szkole Języka i Literatury Rosyjskiej w Pradze (rusycystyka z bohemistyką), po ukończeniu których pracowała przez rok w liceum ogólnokształcącym w Židlochovicach jako nauczycielka języka czeskiego i rosyjskiego.

Następnie, w 1962 roku, podjęła pracę na Uniwersytecie Karola w Pradze na Wydziale Filozoficznym w Katedrze Językoznawstwa Ogólnego. Rozpoczęła wówczas, pod okiem prof. PhDr. Petra Sgalla, Dr.Sc., swoje badania naukowe w dziedzinie językoznawstwa ogólnego. Jej szczególne zainteresowania koncentrowały się

wokół wprowadzania do nowoczesnych badań lingwistycznych metod matematycznych. Badania te zaowocowały w 1969 roku pracą doktorską i uzyskaniem przez Svatavę Machovą tytułu CSc. w zakresie językoznawstwa ogólnego ze specjalizacją lingwistyka matematyczna. W Katedrze Językoznawstwa Ogólnego Svatava Machová pracowała do roku 1972.

Swoje zainteresowania metodami matematycznymi w lingwistyce Jubilatka rozwijała następnie na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Uniwersytetu Karola, gdzie w latach 1972–1990 pracowała początkowo w zakładzie lingwistyki algebraicznej, a następnie w zakładzie informatyki Centrum Komputerowego.

Polem badawczym Svatavy Machovej jest przede wszystkim język czeski. Szczegółowym studium nad nim mogła poświęcić się Jubilatka także dzięki podjęciu pracy w Katedrze Języka Czeskiego na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Karola w Pradze w latach 1990–2007. W 1993 roku Svatava Machová została mianowana docentem w dziedzinie: filologia, specjalność język czeski, na podstawie przewodu habilitacyjnego, który przebiegł na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Karola w Pradze w oparciu o rozprawę habilitacyjną pt. *Terminografie – speciální případ lexicografie*.

Swoją pracą badawczą, ale także organizacyjną, Svatava Machová przyczyniła się do rozwoju Katedry Języka Czeskiego, szczególnie zaś w zakresie współpracy międzynarodowej, jaką jednostka ta podjęła z Katedrą Sławistyki uniwersytetu w Montrealu. Z inicjatywy Jubilatki rozpoczęły się wówczas w Katedrze prace nad słownikami frekwencyjnymi¹. Warto także podkreślić, że w latach 1994–1996 pełniła Badaczka funkcję prodziekana ds. studenckich Wydziału Pedagogicznego, a w latach 2001–2006 funkcję kierownika Katedry Języka Czeskiego.

Od 2007 roku Svatava Machová swoje doświadczenie naukowe i organizacyjne poświęca Katedrze Filozofii na Wydziale Filozoficznym Zachodnioczeskiego Uniwersytetu w Pilźnie. Pracując w Zakładzie Teorii i Filozofii Komunikacji, realizuje oprócz badań naukowych także swoje powołanie dydaktyczne i prowadzi szereg różnorodnych teoretycznych i praktycznych przedmiotów z zakresu językoznawstwa, np. językoznawstwo ogólne, kognitywne, teoria języka, pragmalingwistyka, psycholingwistyka itp.

Spektrum zainteresowań naukowych Jubilatki jest szerokie: od teoretycznych zagadnień językoznawstwa ogólnego, przez problematykę terminologiczną, semantyczną i szczegółowe zagadnienia czeskiej składni do problemów dydaktycznych. Jest autorką lub współautorką tak prac monograficznych, jak i artykułów. Szczególne jednak miejsce w Jej dorobku zajmują badania nad składnią czeszczyzny. Temu zagadnieniu poświęciła wiele swojej uwagi, a wyniki badań opublikowała m.in. w na-

¹ Por. artykuł okolicznościowy poświęcony Svatavie Machovej autorstwa Naděždy Kvitkovéj, *K životnímu jubileu Svatavy Machové*, który ukazał się w „Bohemistyce” (4/2004, s. 311–313).

stępujących pracach: *Příčina v syntaxi češtiny* (Praha 1972), *Experimenty s náhodným generováním českých vět* (w: *Konference o kybernetice*, red. J. Hes, Praha 1976, s. 203–210), *Jemné proměny české věty* („Sborník prací Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity, Řada jazykovědná” D2, [Opava] 2002, s. 33–40), *Syntaktická norma – možnosti jejího poznávání* (w: *Spisovnost a nespisovnost. Sborník prací PedF MU v Brně, Řada jazyka a literatury*, sv. 177, č. 35, red. I. Kolářová, J. Obrovská, I. Martinec, Brno 2004, s. 152–155), *Plaszczyzna syntaktyczna* (w: *Rozwój języka czeskiego po aksamitnej rewolucji*, red M. Bałowski, Racibórz 2005, s. 116–134) czy *Syntax obecné češtiny* („Bohemistyka” 2008, roč. 8, č. 1–4, s. 309–320).

Cenne w badaniach nad czeszczyzną są także prace Autorki dotyczące zagadnień terminologii. Z tego zakresu szczególnie istotne są publikacje: *Deriving terminology from texts* („Alfa” 1994, č. 7–8, s. 427–435), *Terminografie* (w: *Manuál lexikografie*, red. F. Čermák, R. Blatná, Praha 1995, s. 137–157) i *Lingvistická terminologie* (w: *Termina 2000*, red. J. Žemlička, Praha 2000, s. 212–215).

Na podkreślenie zasługują również zainteresowania Jubilatki związane z semantyką języka ogólnego jak również artystycznego, ponieważ ich owocem są interesujące publikacje, np.: *Lingvistické aspekty dialogu o významu* („Český jazyk a literatura” 48, 1997–1998, s. 22–30) czy *Autorský slovník básnického díla Jaroslava Seiferta* (w: *Filologické studie*, Praha 1997, s. 29–34). Zwłaszcza ta ostatnia pozycja jest istotna dla rozwoju lingwistyki czeskiej, ponieważ stanowi przyczynek do badań nad idiolektem pisarza (językiem poetyckim), a więc do problematyki, która w językoznawstwie czeskim bywa stosunkowo rzadko poruszana². W tym nurcie mieści się także kolejna publikacja *Sémantika & pragmatika jako lingvistické disciplíny* (Praha 1996; współautor Milena Švehlová), która doczekała się już drugiego wydania (Praha 2001).

Svatava Machová w swoich badaniach wiele miejsca poświęciła także zagadnieniom dydaktyki języka czeskiego w odniesieniu zarówno do szkoły średniej, np.: *Výuka obecných výkladů o jazyce na gymnáziích* („Český jazyk a literatura” 51, 2000–2001, s. 10–18), *Konflikt v interpersonální komunikaci* (w: *Výuka pragmatic-*

² Prace nad słownikiem języka Jaroslava Seiferta miały swoje opracie we wspomnianej powyżej międzynarodowej współpracy Katedry Języka Czeskiego Wydziału Pedagogicznego UK: „Zasloužila se [Svatava Machová – G.B.] o rozvíjení mezinárodní spolupráce s katedrou slavistiky kanadské univerzity v Montrealu. Z její iniciativy se pomoci kanadského programového zabezpečení Concorde začaly realizovat a ještě stále na katedře realizují práce na frekvenčních slovnících” (Kvitková 2004, s. 312).

Należy tutaj także dodać, że w ramach tej działalności powstała na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Karola także monografia N. Kvitkovéj *Staročeský text z kvantitativního hlediska* (Praha 2001), publikacja prezentująca ciekawy, bo diachroniczny aspekt badań statystycznych. Przedmiotem zainteresowania N. Kvitkovéj jest tutaj język osobniczy tzw. Dalimila, autora *Staročeskéj Kroniki*, czyli czternastowieczna czeszczyzna.

kých aspektů řečové komunikace ve vyšších třídách gymnázií a na SOŠ II, red. S. Machová, M. Šamalová, Praha 2007, s. 72–82) czy *Manipulace v interpersonální komunikaci* (w: *Výuka pragmatických aspektů řečové komunikace ve vyšších třídách gymnázií a na SOŠ II*, red. S. Machová, M. Šamalová, Praha 2007, s. 83–103), jak i wyższej uczelni, np.: *Syntaktický popis češtiny a jeho univerzitní výuka* (w: *Čeština – bádání a učení*, Brno 2007, s. 119–123).

Szczegółowego omówienia wymaga kolejne dzieło Jubilatki, które wyrasta z jej doświadczenia dydaktycznego. Jest bowiem Svatava Machová jedną z inicjatorek powstania internetowego słownika bohemistów-lingwistów³ *Slovník osobností lingvistické bohemistiky*, którego zespół redakcyjny składa się z trzech osób: Svatava Machová, Klára Chvátalová, Václav Velčovský. Jest to publikacja ze wszelkich miar godna uznania, ponieważ lingwistyka czeska nie dysponowała do tej pory słownikiem tego typu. Na temat historii powstania publikacji Badaczka wraz z Klárą Chvátalovou w następujący sposób wypowiadają się w artykule, jaki zamieszczony został na stronie internetowej wraz ze słownikiem: „Účastníci kurzů základů obecné jazykovědy, který je součástí studijního programu budoucích učitelů češtiny na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, při svém studiu často postrádali publikaci, v níž by mohli zjistit různé informace o osobnostech lingvistické bohemistiky. Tak se zrodila myšlenka, že by základy takové publikace mohli položit sami”. Powyższy artykuł zawiera także teoretyczne i praktyczne dane dotyczące struktury słownika, historii jego powstania i prac nad tą publikacją. Warto podkreślić zaletę słownika, jaką jest fakt, że obejmuje on oprócz czeskich bohemistów także sylwetki bohemistów-cudzoziemców, których biogramy z łatwością można odnaleźć dzięki zamieszczeniu oprócz alfabetycznego indeksu nazwisk badaczy także indeksu według narodowości.

Słownik zaczął powstawać w 2004 roku a autorami haseł byli studenci Wydziału Pedagogicznego. Svatava Machová i Klára Chvátalová natomiast zajęły się ustaleniem mikrostruktury i makrostruktury słownika, a następnie hasła opracowane przez studentów sprawdzały, poprawiały i umieszczały we właściwym słowniku elektronicznym. Badaczki słusznie zwracają uwagę, że słownik w tradycyjnym książkowym wydaniu wymagałby wysokich nakładów finansowych, dlatego też godny uznania jest pomysł realizacji w pierwszej kolejności słownika elektronicznego, który może wejść w obieg bez wysokich kosztów i stosunkowo szybko, a w dobie dzisiejszego szerokiego dostępu do Internetu i jego dostępność jest także znaczna.

Doc. PhDr. Svatavie Machovej, CSc. w związku z obchodzonym jubileuszem, chcemy życzyć wielu sił i zdrowia do realizacji dalszych planów zawodowych, wielu sukcesów w pracy naukowej i w życiu osobistym, a także pogody ducha i uśmiechu na co dzień.

Grażyna Balowska, Opole

³ Słownik jest dostępny pod adresem internetowy http://kcjl.mody.cz/studenti/sl_index.htm.